

rationem mali, vel culpe, vel poene, & in varia membra subdividitur.

In primis enim ex parte subiecti dividitur in invincibilem & vincibilem: invincibilis est, quando non est in potestate alicuius scire illud quod ignorat, seu quando non potest ignorantiam suam vincere & a se depellere, ut est ignorantia mysteriorum fidei in illis infidelibus, qui nihil de Evangelio audierunt, nec audire poterunt, & qui infideles negativè appellantur. Vincibilis est, quæ adhibita morali diligentia vinci & superari potest: & hæc duplex est; una affectata, quando quis deliberato animo vult aliquid ignorare, ita ut voluntas per se & directe feratur in ipsam ignorantiam, juxta illud Psalm. 34. Nolite intelligere ut bene ageret: altera crassa & supina, quando voluntas directe & formaliter in ipsam ignorantiam non fertur, sed tantum indirecte, & interpretative: v. g. cum quis non vult adhibere studium & laborem quem tenetur & potest adhibere, ut aliquid sciat, tunc indirecte & interpretative censetur velle illud ignorare.

Secundo ex oppositione à scientiam dividitur tam vincibilis quam invincibilis ignorantia in habituales, quæ est carentia scientie habitualis, & actuales, quæ est carentia considerationis & advertentia actualis: & in practicam, quæ est defectus scientiæ practicæ distans aliquid esse faciendum, vel omittendum, & speculativam, quæ est carentia scientiæ speculativæ quam tenetur habere, ut est ignorantia articulorum fidei.

Tertio ex parte objecti, seu rerum ignoratarum, dividitur ignorantia, tam vincibilis, quam invincibilis, in ignorantiam juris, & facti. Ignorantia juris est quæ ignoratur id quod jure decretum est: unde sicut jus dividitur in naturale & positivum; & hoc rursus in divinum & humanum & humanum adhuc in Ecclesiasticum & seculare, & tandem seculare in jus gentium & civile; ita ignorantia juris in totidem membra secari potest. Ignorantia facti est, quæ propter circumstantiam aliquam factam aliquid ignoratur esse illicitum: verbi gratia, cum Jacob accessit ad Liam, quam putabat esse Rachel uxorem suam, ejus ignorantia fuit solum facti, nempe quod Lia loco Rachel fuisset illi supposita; quod enim erat de jure, scilicet viro non licere ad non suam accedere, Jacob ignorare non potuit. Vel si quis ignoraret percussores Clericorum esse excommunicatos, haberet ignorantiam juris: si vero nesciret hanc quem percussit esse Clericum, ignorantiam facti haberet.

Ultimo, ignorantia ratione, actus dividitur in antecedentem, concomitantem, & consequentem, de quibus fuso egimus in Tractatu de actibus humanis, ad quem Lectorem remittimus, disputat. 1. artic. 7. re eadem lapsus repetatur.

§. II.

Resolutio difficultatis propositæ.

Dico primo, ignorantiam esse causam peccati, non directe & per se, sed per accidens & indirecte, seu ut removens prohibens effectum.

Prima pars patet ex variis Scripturæ locis, in quibus homo dicitur peccare per ignorantiam. Levit. 4. Si peccaverit anima per ignorantiam. Et rursus: Si peccaverit anima per ignorantiam. Et cap. 5. Statuuntur sacrificia offerenda pro illis qui peccaverint ex ignorantia. Item ad Hebræos 9. dicit Apostolus, quod semel in anno in sancta sanctorum solus Pontifex introibat, non sine sanguine quem offerret pro suis & populi ignorantibus, id est, ut ibidem exponit D. Thom. pro suis & populi peccatis ex ignorantia committis. Denique Osee cap. 4. recenset stupendum peccatum & vitiorum diluvium, quod terram inundaverat, ejusque causam refert in ignorantiam seu defectum scientie Dei: Non est inquit veritas, non est scientia Dei in terra; & malitiam, mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinum tergit. Quibus & aliis Scripturæ testimoniis D. Bernardus epistol. 77. ad Hugonem de Sancto Victore, cap. 5. improbat errorem eujusdam Anonymi, nunquam posse peccari per ignorantiam, afferentis: Jam inquit contra assercionem tertiam non multum nobis arbitror laborandum quod manifestam proferat falsitatem. Verendum tamen, ne si vel breviter responderetur sulto juxta sustiniam suam, putans fore sapientiam, securus spargat seminarium veritatis in auribus insipientium, & ita jam insipientia ejus non sit numerus. Veritatis prædæ testimoniis pauca & manifestis, manifestum manducandum confutetur. Is forsitan qui asserit nunquam posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantibus deprecatur, sed potius prophetam irridet deprecantem & accipiem: Delicta juvenutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Postquam & reprehendes Deum exigentem pro peccato ignorantia satisfactorem. Et adductis variis Scripturæ testimoniis, de oblatione Pontificis pro sua & populi ignorantia; de Paulo, qui dicit se misericordiam consecutum, quia ignorans fecit; de Christo orante

pro suis crucifixoribus, nescientibus quid facerent; & de occisoribus Apostolorum, qui arbitrati sunt obsequium se præstare Deo, demum concludit: Numquid ex his factis apparet, in quantis fuerat ignorantia tenentis, qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam.

Hanc veritatem hauserat Bernardus ex Augustino, qui lib. 7. de peccat. meritis cap. 36. sic habet: At nullum est ignorantia malum, & ideo nec purgandum? Et quid ait illa vox: Delicta juvenutis, & ignorantias meas ne memineris? Est enim damniabiliora peccata sunt quæ a scientibus committuntur, tamen si ignorantia peccata nulla essent, id non legemus quod commemoremus, Delicta juvenutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.

Secunda pars, quæ asserit ignorantiam non esse causam peccati per se & directe, sed indirecte tantum & per accidens, est D. Thomæ hic quest. 76. art. 1. & quest. 3. de malo art. 8. & manifesta est, cum enim ignorantia sit privatio, naquit directe aliquem influxum positivum in peccatum habere, sed indirecte tantum & per accidens, seu ut removens prohibens, tollendo nimirum scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum: unde ignorantia dicitur causa peccati, eo fere modo, quo removens columnam, detinentem lapidem ne descendat, dicitur causa descensus ipsius lapidis, quatenus removet obicem, qui talem descensum impediebat.

Dices: Deus denegat auxilia, quæ si adessent, impedirent peccatum, & tamen non idcirco dicitur causa peccati, etiam per accidens, vel ut removens prohibens, ut artic. 3. dicimus: Ergo neque id habet ignorantia, quamvis tollat scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: Ratio discriminis est, quia Deus non tenetur dare auxilia, quæ denegat, sicut homo tenetur adipisci scientiam necessariam ad evitandum peccatum: effectus autem solum attribuitur removenti prohibens, quando is tenetur illud impedire, ut docet D. Thomas supra quest. 7. art. 3. & hic quest. 76. art. 2.

Dico secundo, ignorantiam invincibilem & antecedentem non esse causam peccati, sed ab illo excusare. Ita communiter docent Theologi cum Magistro in 2. dist. 22. & cum D. Thomæ hic artic. 3. contra Janenium, qui libro 2. de statu nature lapsæ cap. 2. & sequentibus asserit factam cum ignorantia invincibilis juris naturalis, esse peccata culpabilia, & continue homines æterna damnationi obnoxios, ad quæ hoc esse dogma fidei, a SS. Augustino, & Hieronymo, nec non a Patribus Concilii Palæstini traditum: & in hoc Scholasticos omnes, qui de hac materia scripserunt, omnino cœcutire: quod etiam ante Janenium asseruerat Lutherus in cap. 12. Genesis, cujus verba sunt: Scholasticè dicunt invincibilem ignorantiam reddere excusabiles; tamen cæcitas est in Papa Scholasticè, & relectis.

Hunc Janenii errorem fuso confutavimus supra in dissertatione Theologica de probabilitate, contra novorum Casuistarum laxitatem, & Janenianorum rigorem. Unde hic sufficit duplicem rationem fundamentalem nostre conclusionis adducere. Prima est: ignorantia illa a peccato excusatur, quæ tollit ab actu rationem voluntariæ; nam ut fere docet Augustinus, & ratio naturalis suadet, peccatum videtur adesse voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: Sed ignorantia invincibilis, seu antecedens, tollit ab actu rationem voluntariæ, cum tollat ab intellectu cognitionem, sine qua non potest stare voluntarium, ut patet ex ejus definitione: Ergo ignorantia invincibilis & antecedens, non est causa peccati, sed ab illo excusatur. Unde D. Thomas hic quest. 76. artic. 3. sic ait: Si sit talis ignorantia quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino a peccato excusatur.

Secunda ratio: Deus, ex Tridentino, non precipit hominibus impossibilia: Sed precipere impossibilia, si ignorantia invincibilis non excuset a peccato: Ergo, &c. Minor probatur. Cum voluntas nostra sit potentia creata, nec possit ferri, nisi in id, quod intellectus ad bonum & conveniens ipsi ostendit, id dumtaxat censetur esse in nostra potestate, quod fit a voluntate cum plena advertentia rationis, adeoque ignorantia, quæ aliquid penitus nesciat, impedit quominus illud sit in nostra potestate: Ergo si homo teneretur ad implenda præcepta juris naturalis, aut positivi, quæ ignorat invincibiliter, obligaretur ad impossibile. Unde Medina hic artic. 2. recte observat: Idcirco ignorantiam invincibilem non imputari homini ad peccatum, quod nemo obicitur ad impossibile. Qui plura cupit, prædictam dissertationem consulat, in qua fuso has rationes expendimus, & plura Sanctorum Patrum testimonia in ejusdem virtutis confirmationem adduximus, præcipueque Janenii, & Wendrochii fundamenta dissolvimus.

Dico tertio, ignorantiam concomitantem, quando invincibilis est, neque causat peccatum, neque ab illo excusatur, sed mere per accidens & concomitanter ad illud se habet.

Proba-

Probat: Illa ignorantia neque causat peccatum, neque ab illo excusatur, quæ facit ut actus ex illa procedens, neque sit voluntarius, neque involuntarius: Sed ignorantia concomitans, quando est invincibilis, hoc præstat: Ergo, &c. Major est certa: cum enim de ratione peccati sit esse voluntarium, & ipsi repugnet esse involuntarium; ita tantum ignorantia potest esse causa peccati, quæ facit actum esse voluntarium, & illa solum potest a peccato excusare, quæ facit illud esse involuntarium, & inclinationi voluntatis repugnans. Minor autem communiter docetur a Theologis, & probata fuit in Tractatu de actibus humanis disp. 1. artic. 7. conclus. 3. potestque breviter suaderi exemplo venatoris, qui circummeando sylvam, deprehendit hostem, & facta sufficienti diligentia, ignorans ipsum esse hostem, & putans esse feram ibi latitantem, emittit scopum, vel sagittam, ipsamque interficit: nam tale homicidium est ignorantia concomitante procedens, neque est voluntarium in actu secundo; cum ille (ut supponimus) invincibiliter ignoraverit eum qui ibi latebat esse hostem, & putaverit esse feram, & de ratione voluntariæ sit fieri cum cognitione ejus in quod tendit, ut ex ejus definitione patet: neque etiam est positive involuntarium, cum non repugnet inclinationi voluntatis ipsius, immo potius ejus voluntas ita affecta sit, ut si cognovisset ibi latere hostem, libentius scopum aut sagittam emisisset, ipsamque interfecisset; unde tale homicidium potest solum dici non voluntarium, seu involuntarium negative, ut ibidem explicatum est: Ergo, &c.

Confirmatur: Ea tantum ratione ignorantia causat peccatum, quæ tollit scientiam; quæ si adesset, impediret illud, ut in prima conclusione ostendimus: Sed ignorantia concomitans non est hujusmodi; immo qui illam habet, etiam si haberet scientiam, committeret idem peccatum, ut patet in exemplo adducto; nam qui est ignorantia concomitans occidit hostem, in tali animi preparatione est, ut ipsum pariter occideret, si illum agnosceret, & propterea dicitur ignorantia concomitans, quia nihil conferit ut actus fiat, vel non fiat, sed eodem modo fieret sine tali ignorantia, ac fit cum illa: Ergo hæc ignorantia non est causa peccati. Quare D. Thomas hic q. 76. art. 1. sic ait: Non quilibet ignorantia peccantis est causa peccati, sed illa tantum quæ tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si voluntas alicujus esset sic disposita, quod non prohiberetur ab actu peccandi, etiam si parum agnosceret, ignorantia parvi non est hinc causa peccati, sed concomitans: se habet ad peccatum, & ideo talis non peccat propter ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum Philosophum in 3. Ethicor.

Dico quarto, ignorantiam consequentem & vincibilem, sive sit affectata, sive crassa & supina, esse causam peccati, & minime ab illo excusare.

Hæc conclusio patet ex dictis: Tum quia talis ignorantia removet scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum, adeoque est causa ipsius peccati; sicut qui removet columnam sustentantem lapidem, est causa per accidens casus lapidis: Tum etiam quia cum fit voluta directo vel indirecte, non impedit quin actus ex illa consequens sit voluntarius, subindeque culpabilis. Unde Bernardus Epistol. 77. supra citata sic ait: Multa scienda nesciuntur aut scienti inertia, aut assenti delicta, aut reverentia inquirendi: & ejusmodi ignorantia non habet excusationem.

Quæres, an ignorantia vincibilis eorum quæ scire tenentur, sit in seipso peccatum, vel solum in causa, negligentia scilicet addidendi?

Respondeo, ignorantiam habitualement non esse formaliter peccatum in seipso, bene tamen actuale; licet hoc non habeat a seipso, sed a negligentia sciendi ea quæ scire tenentur.

Prima pars patet: Nam ut aliquid sit formaliter in se peccatum, debet esse in exercitio, & in actu secundo voluntarium, adeoque debet esse vel actus, vel actualis omisio, unde communiter dicitur quod habitibus, neque mereantur, neque demerentur: Sed ignorantia habitus non se habet per modum actus, vel omissionis actualis, sed per modum habitus: Ergo non est formaliter peccatum in seipso, sed solum in sua causa, quæ est ignorantia actualis, vel negligentia sciendi; aut in effectu secuto ex ipsa; in se vero est tantum peccati effectus, vel principium, sicut reliqui habitus vitiosi, unde si aliquando peccatum nominetur, intelligendum est, non formaliter, sed casualiter & effectivè, eo loquendi modo quo nomina causarum solent tribui effectibus, & e contra.

Secunda pars etiam manifesta ratione convincitur: Nam omnis omisio actus debiti, sapsposito quod sit voluntaria, est formaliter peccatum, ut ex definitione peccati omnimodis habetur: Sed actualis ignorantia vincibilis eorum quæ scire tenentur, est omisio actus debiti, scilicet debite cognitionis, & est voluntaria, saltem indirecte: Ergo est formaliter in se peccatum.

Quod vero id non habeat a se, seu secundum se, sed a negligentia sciendi, probatur ex Sancto Augustino lib. 1. de libero arbitrio. cap. 19. dicente: Non tibi imputatur ad Theol. Gener. Tom. III.

culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras: & ex D. Thom. hic artic. 2. in corp. ubi ait: Propter negligentiam ignorantia eorum quæ aliquis scire tenetur, est peccatum.

Ratio etiam id suadet: nam ut discit Cajetanus hic art. 2. scire secundum se non est actus moraliter bonus, cum scientia, cujus est actus, sit virtus intellectualis, non vero moralis: sed solum ut est actus elicitus vel imperatus a virtute studiositatis (sicut orare, a virtute religionis) vel quatenus exercetur secundum regulas illius: Ergo & ignorare secundum se non est malum morale & peccatum, sed solum ut est a vitio opposito studiositatis, quod dicitur negligentia, & in quantum sub illo cadit, & est subest. Unde sicut supra disp. 3. art. 4. dicebamus, omissionem Missæ contingentem in somno, & in ipso indirecte volitam, non solum in causa, sed etiam in seipso esse peccaminosam, quamvis id non habeat a se, sed a causa, seu dependenter ab illa; ita in presenti asserimus, ignorantiam actuale vincibilem eorum quæ scire tenentur, esse formaliter in seipso peccatum omnimodis, quamvis id non habeat a se, seu secundum se, sed dependenter a causa, in qua libera voluntaria est, nimirum a negligentia sciendi ea quæ scire tenentur. Ex quo soluta manent argumenta, quæ fieri solent in contrarium.

ARTICULUS III.

Utrum quoties voluntas peccat, præcedat aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio in intellectu?

Notandum primo, in intellectu quadruplicem posse reperiri defectum: Primus dicitur pars nescientia, quæ est carentia cognitionis ejus quod quis non tenetur scire, & convenit omni intellectui creato, ut articulo precedenti vidimus. Secundus appellatur ignorantia, quæ est privatio cognitionis habitualis, quam quis habere debet. Tertius dicitur error, qui est iudicium de aliqua re aliter quam est. Quartus vocatur inconsideratio, quæ est privatio actualis considerationis, quam quis debet habere circa objectum, quod habitualiter cognoscit.

Notandum secundo, duplicem distingui errorem; unum speculativum, quo quis iudicat licere quod non licet, v. g. furtum esse licitum: alium practicum, quo iudicat hic & nunc faciendum esse quod non licet, sicut quando aliquis iudicat sibi hic & nunc conveniens esse furari. His præmissis, sit

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, non posse voluntatem peccare, nisi aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio seu inadvertentia, in intellectu præcesserit. Ita communiter docent nostri Thomistæ contra plures ex Recentioribus, & colligitur ex Aristotele 1. Ethic. c. 3. ubi ait: Omnis pravus est ignorans, qui conforme est illud Prov. 14. Errans omnes qui operantur iniquitatem. Alii Cajetanus hæc scribit: Quia error ad intellectum partem pertinet, ex hac assensu Philosophi, dicentes omnis malus est ignorans. Favet etiam D. Thomas t. p. quest. 63. art. 1. ad 4. ubi sic ait: Peccatum mortale in actu liberi arbitrii contingit esse dupliciter: uno modo ex hoc quod aliquid malum eligitur; sicut homo peccat eligendo adulterium, quod secundum se est malum; & tale peccatum semper procedit ex aliqua ignorantia, vel errore, alioquin id quod est malum non eligeretur ut bonum... Alio modo contingit peccare per liberum arbitrium, eligendo aliquid quod secundum se est bonum, sed non cum ordine debite mensuræ aut regulæ... sicut si aliquis eligeret orare, non attendens ad ordinem ab Ecclesiâ institutum; & hujusmodi peccatum non præcigit ignorantiam, sed absentiam solum considerationis eorum quæ considerari debent: & hoc modo peccavit Angelus convertendo se per liberum arbitrium ad proprium bonum, absque ordine ad regulam divinam voluntatis. Quibus verbis S. Doctor aperte docet, omne peccatum aliquem defectum in intellectu supponere; in humano quidem, defectum erroris practici, in Angelico vero, quantum ad peccatum peccatum, defectum dumtaxat inadvertentia seu inconsiderationis.

Ratio etiam suadet: Cum enim voluntas sit appetitus rationalis, sequens ductum & directionem intellectus, nunquam eligit aut respicit aliquid objectum, nisi intellectus iudicat hic & nunc illud esse amplectendum vel respiciendum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquid objectum malum, & recte rationi distans, puta adulterium, aut furtum, debet intellectus iudicare hic & nunc illud esse eligendum: Sed iudicium quod iudicatur aliquid esse eligendum, quod secundum rectam rationem

R a

non

non est eligendum, falsum & erroneum: Ergo in omni peccato, quo aliquid obiectum moraliter malum eligitur, debet esse iudicium practicum erroneum, subindeque aliquis error practicus.

21 Confirmatur & magis illustratur haec ratio ex doctrina quam tradit Nazarius l. p. q. 63. art. 3. controv. 1. Omnis electio voluntaria, qua bonum aliquod particulare eligitur, supponit aliquem discursum formalem aut virtutalem intellectus practici, qui ex duabus constat praemissis, una universalis, quae dicitur bonum esse amandum & consequendum, & altera particularis, quae dicit, haec actio hic & nunc in particulari est mihi bona & conveniens, ex qua sequitur haec conclusio regulans electionem: Ergo talis actio hic & nunc a me exercenda est. Sicut ergo in speculatione error vel falsitas, quae est in conclusione, reducit ad falsitatem vel errorem, qui consistit in altera praemissarum, ita in moralibus omnis electio prava, & distorta regulis morum, debet procedere ex aliquo errore practico, seu iudicio practico falso, quod in aliqua praemissarum consistit. Unde sicut in isto syllogismo speculativo: Nullum animal praeter rationale est risibile: sed homo non est animal rationale: Ergo homo non est risibile; error qui est in conclusione, reducit in iudicium falsum & erroneum, quod continetur in Minori; ita & in syllogismo practico, quem homo quotiescumque peccat, vel formaliter, vel virtualiter format: Bonum est consequendum: sed elicitur hic & nunc haec actioem distorner regulis morum, quia factum, vel adulterium, est mihi bonum & conveniens: Ergo hic & nunc a me exercenda est: falsitas & error practicus qui est in conclusione, reducit ad iudicium falsum & erroneum in minori propositione contentum.

22 Dices, tale iudicium non esse falsum aut erroneum, quia solum dicit voluntati hanc actionem esse utilem, aut delectabilem sensui, vel appetitui; in quo iudicio nulla continetur falsitas, vel error, cum revera factum utile sit, & adulterium delectabile.

Sed contra: Ille qui committit factum, vel adulterium, non solum existimat factum esse sibi utile, & adulterium delectabile, sed etiam practice iudicat illud hic & nunc a se esse eligendum, & bono honesto, ac observationi legis divinae praerendum; alioquin voluntas, atque appetitus rationalis, sequens ductum intellectus, talem actum non eligeret, nec bono honesto & observationi legis divinae ipsum praereteret: At in tali iudicio error practicus manifeste reperitur, cum recta ratio & prudentia dicitur oppositum: Ergo quotiescumque homo peccat eligendo aliquid obiectum, vel actum moraliter malum, puta factum, vel adulterium, aliquis error practicus in eius intellectu reperitur.

23 Dixi, quando homo peccat eligendo obiectum vel actum moraliter malum, quia si peccat eligendo aliquid de se bonum, sed non cum ordine debito, non est necesse quod habeat errorem practicum in intellectu, sed sufficit quod in eo sit aliqua inadvertentia aut inconsideratio, ut de primo peccato Angelorum docet D. Thomas loco citato, & nos in Tractatu de Angelis ostendimus disp. 11. art. 4. Unde consulto in conclusione diximus, non posse voluntatem peccare, nisi vel aliquis error practicus, vel saltem aliqua inconsideratio, in intellectu praeserit.

Quod potest amplius confirmari, & hoc exemplo suaderi. Si esset aliquis caecus ex natura sua determinatus ad sequendum ductum alterius, non posset deficere, & a via aberrare, nisi deficienter, & aberrante ductore: Sed voluntas est potentia caeca, ex natura sua determinata ad sequendum ductum intellectus; obiectum enim specificatum illius est bonum sibi ab intellectu propositum: Ergo non potest in omni peccato quaedam imprudentia reperiri: unde Proverb. 1. peccatores, multi & imprudentes appellantur; & Gregorius libro 15. Moral. cap. 23. Omnis peccator (inquit) stultus fuit in culpa. Ergo cum prudentia sit dirigere rationem practicam in ordine ad agibilia ab homine, sicut ars illam dirigit in ordine ad iustibilia, oportet quod in omni peccato aliquis defectus rationis practicae, subindeque error practicus, vel saltem inconsideratio reperitur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

24 Obijciunt in primis Adversarii aliqua testimonia, in quibus dicitur homines peccare scienter & ex industria: Job 34. Quasi de industria recesserunt ab eo, & vitas ejus intelligere noluerunt. Et Prov. 4. Lazarus cum male fecerit, quod exultant in rebus pessimis. Item voluntatem respere quod ratio approbat, juxta illud Medea apud Poetam, Video meliora, proboque, averternae sequor; & illud, Acherontes sciant quae recta sunt, sed non faciunt: Ergo potest voluntas peccare, nullo existente errore in intellectu.

Sed haec nullius sunt roboris: debent enim intelligi & explicari de cognitione speculativa, vel de practica universali, cum qua stat in intellectu peccantis error practicus in particulari, seu iudicium practicum, quo iudicatur hic & nunc esse sibi eligendum aliquid, quod revera eligendum non est, Unde D. Thomas supra citatus l. part. quest. 63. art. 1. ad 4 sic ait: Error quidem adulter in particulari, eligens hanc delectationem inordinatam actus, quasi aliquid bonum ad nunc eligendum, propter inclinationem passionis aut habitus; etiam in universali non error, sed verum de hoc sententiam tenet.

Obijciunt secundo: Si quotiescumque homo peccat, aliquis error in eius intellectu praecederet, omnis peccator esset haereticus, & quoties homo incidit in peccatum, toties laboraret in haerem: Sed hoc est falsum & absurdum; cum multi fideles peccent in moralibus, & tamen a fide non deficient: Ergo & illud.

Hoc etiam argumentum frivolum est: nam cum error, qui in intellectu peccantis existit, non sit speculativus, sed practicus; nec fidei, sed solum recte rationi & prudentiae adversetur, peccatores indehelen, vel haereticum non reddit, sed stultum potius & imprudentem; ut ex testimonio supra adductis patet.

Obijciunt tertio: Homo potest velle aliquid sibi utile, aut delectabile, de quo certo scit, certoque confidit, & esse sibi utile aut delectabile, & esse contrarium recte rationi: Ergo potest peccare, nullo existente errore vel inconsideratione in eius intellectu. Consequentia videtur perniciosa: Antecedens etiam patet, cum in his qui peccant cum remorsu conscientiae & tristitia, aut cum expresso culpa & poenae contemptu: tunc etiam quia obiectum voluntatis non solum est bonum honestum, sed etiam bonum utile & delectabile.

Respondeo, concessio Antecedente, distinguendo Consequens: potest peccare nullo existente errore in eius intellectu, errore speculativo, concedo: error practico, nego. Licet enim intellectus peccantis speculative iudicet obiectum quod eligit, vel actum, esse malum moraliter; practice tamen iudicat sibi bonum & conveniens esse hic & nunc illud eligere, & bono honesto praerere, ut in probatione nostra conclusionis ostendimus.

Instabis: Posito iudicio practico, distantes hic & nunc Deum esse amandum, cum hic & nunc instat praecceptum dilectionis, voluntas, cum sit libera, potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere: Ergo nullo praesupposito errore, etiam practico, potest peccare.

Respondeo distinguendo Antecedens: Potest elicere actum odii, vel actum dilectionis suspendere, potentia antecedenti, & in sensu diviso, concedo: potentia consequenti, & in sensu composito, nego. Posito enim iudicio practico in intellectu de eligendo actu amoris, voluntas inallibiliter illam elicit, cum iudicium illud sit de se efficax, & habeat rationem imperii, saltem virtualis, non destruitur tamen ejus libertas, quia talis necessitas sensus inallibilitas non provenit ab extrinseco, sed ab ipsa voluntate, quae sicut applicat intellectum ad illud iudicium, ita potest ipsum applicare ad oppositum.

Obijciunt ultimo: Si quotiescumque homo peccat, praecederet aliquis error practicus in eius intellectu, nullum daretur peccatum ex pura malitia, sed quolibet esset ignorantia procederet: At hoc non est dicendum; cum Theologi communitur dividant peccata in tria genera, scilicet in peccata ex infirmitate, ex ignorantia, & ex pura malitia; ut supra disput. 2. artic. 1. ostensum est: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam: Licet enim in omni peccato interveniat error practicus ex parte intellectus, sufficienter tamen distinguitur peccatum ex infirmitate, vel ex malitia, a peccato ex ignorantia, ex diversa scilicet dispositione prava, quae est causa formandi iudicium illud erroneum in intellectu, & pravam electionem in voluntate: nam in peccatis ex ignorantia, ignorantia vincibilis & culpabilis est causa formandi tale iudicium, & pravam electionem; in peccatis ex infirmitate vel passione, passio vehementer obscurans intellectum, & ad se trahens voluntatem; in peccatis vero ex pura malitia, sola inordinatio & malitia voluntatis.

Circa alias causas interiores peccati, nempe appetitum sensitivum, & voluntatem, nulla occurrit celebris difficultas, vel controversia, constat enim causam immediatam peccati esse voluntatem, in qua libertas ut in propria sede residet; appetitum vero esse duntaxat causam illius mediatam & remotam (saltem si de peccato morali loquamur) quia a passione appetitus, voluntas indirecte & per accidens movetur; quatenus scilicet passio iudicium rationis perturbat & impedit, quo impedito & perturbato, necesse est voluntatem, quae iudicium rationis fampus sequitur, in agendo perturbari. Cujus rei rationem reddat Cajetanus, ex eo quod passio appetitus sensitivi directe & per se moveatphantasiam, quae est organum corporeum, qua mota & perturbata, necesse est perturbari intellectum, qui ab ea deprimi species, quarum beneficio de rebus sensibilibus & corporeis iudicatur;

iudicatur; ideoque ipse intellectus aliter de his rebus iudicat quam oportet; quare cum voluntas ab intellectu determinetur, non mirum si ipsa tunc perturbetur, & a recto tramite declinet. Unde in peccatis ex passione appetitus sensitivi procedentibus, hic reperitur ordo seu processus: bona sensibilia & externa in primis sensus externos alliciunt, deinde eorum sensitiva apprehensione imaginatio excitatur; haec vero appetitum sensitivum accendit & commovet; ex appetitu sensitivi commotione phantasia movetur & perturbatur: qua mota & perturbata, obscuratur ratio, quae ab actuali debite regulae consideratione cessat, & ab illa deviat, & in errorem tandem ipsam trahit voluntatem, cujus actus liber & voluntarius peccatum per consensum consummat. Quod hoc leproso folet exemplo declarari si lapillum in pallucidi fontis alveum projeceris, illico solum illius aquor, ipso critallo nitidius, turbatur, circulo primum efformato, qui alium ulterius circulum describit, hic denuo alterum, donec tota fontis superficies, tot veluti rugis, quot circulis horrescat. Non dispari ratione bona sensibilia & externa sensus movent externos; his imaginatio excitata, appetitum commovet; appetitus phantasia, qua turbata, perturbatur & obscuratur ratio; obscurata vero per perturbata ratio, voluntatem ad peccandum trahit; haec denique ex sua natura caeca, errantem rationem sequens, libere suggestioni pravae consentit, quo actu peccatum completur, & consummat, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem, ut dicitur Jacobi 1.

Suos ergo parentes, suamque gentem habet peccatum: mater illius est concupiscentia, quae teste eodem Apostolo, cum conceperit, partu peccatum: pater est liberum arbitrium; semen matris est vitium, sive delectatio, quam ingerit concupiscentia: denique illud concipitur per suggestionem & delectationem, & generatur ac consummat per consensum. Unde Gratianus in decreto dist. 7. ait quod tribus modis impletur omne peccatum, videlicet suggestionem, delectationem, consensum: suggestio fit per diabolum; delectatio per carnem; consensus per spiritum. Quod declarat exemplo peccati primorum parentum, in quo serpens primo culpam suggestit: Eva velat caro delectata est; Adam vero veluti spiritus consentit. Similia habet D. Gregorius in cap. 3. Job.

ARTICULUS III.

Utrum Deus directe vel saltem indirecte possit dici causa peccati?

DE hac difficultate fufe egimus in Tractatu de voluntate Dei disput. 8. artic. 6. unde breviter hic eam discutimus, & quae docet Sanctus Doctor quest. 79. exponemus.

§. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

DEco primo, Deum non esse, nec dici posse directe causam peccati, Ita D. Thomas hic quest. 79. art. 1. & 2. de malo quest. 3. art. 1. & alibi passim.

Probat ratione quam ibidem prosequitur: Peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu, deformitate scilicet & malitia moralis, quae entitati actus adiungitur: unde ut aliquis dicatur, & sit recte causa peccati, non sufficit quod producat entitatem, & actualitatem, quam de materiali importat, sed requiritur quod ipsum defectum, seu deformitatem quam dicit de formalis, attingat: Atqui Deus sua motione & causalitate talem defectum & deformitatem non attingit, sed ab eo praescindit: Ergo non est, nec dici potest directe causa peccati. Major patet: nam hoc nomen causa appellat supra rationem, vel conceptum formalem cui conjungitur, ut constat cum dicimus Petrum esse causam statuae: non enim est sensus esse causam ligni vel argenti, sed figure artificiosa, quam hoc nomen statuae pro formali importat: Atqui hoc nomen peccatum de formali importat malitiam, & deformitatem moralem: Ergo ut aliquis fit & dicatur causa peccati, non sufficit quod ejus entitatem & actualitatem producat, sed requiritur insuper, quod ejus causalitas ad deformitatem & malitiam moralem, secundario saltem & mediate, se extendat. Minor autem in qua est difficultas, multipliciter suadetur: Primo ratione D. Thomae hic art. 1. „Omne peccatum est per recessum ab ordine qui est in Deum sicut in finem: Deus autem omnia inclinat & convertit in seipsum, sicut in ultimum finem, sicut Dionysius dicit l. 1. cap. de divin. Nomin. unde impossibile est quod sit sibi vel aliis causa descendendi ab ordine qui est in ipsum; sicut: unde non potest directe esse causa peccati. „Quam rationem sub aliis terminis proponit quest. 3. de malo art. 1. „Peccatum (inquit) consistit in averfione voluntatis creatae ab ultimo fine: impossibile est autem quod Deus faciat voluntatem alicujus ab ultimo fine averti, cum ipsemet sit ultimus finis. Quod enim con-

muniter invenitur in omnibus agentibus creatis, oportet quod hoc habeant ex imitatione primi agentis, quod dat omnibus suam similitudinem, secundum quod capere possunt, prout Dionysius dicit in 9. cap. de divin. Nomin. Unumquodque autem agens creatum invenitur per suam actionem alia quodammodo ad seipsum attrahere, assimilando ea sibi, vel per similitudinem formae, sicut cum calidum calefacit, vel convertendo alia ad finem suum, sicut homo per praecceptum alios movet ad finem quem intendit. Est ergo hoc Deo conveniens, quod omnia ad seipsum convertat, & per consequens quod nihil avertat a seipso: ipse autem est summum bonum, unde non potest esse causa averfionis a summo bono, in quo ratio culpa consistit.

Secundo probatur eadem Minor alia ratione, quam S. Doctor ibidem art. 2. & in 2. dist. 37. quest. 2. fufe exponit. Defectus qui est in effectu causa particularis, non attribuitur causae universali, quae est in se perfecta & indeficiens, sed tantum causae proxima & deficienti, licet perfectio ejusdem effectus in ipsam causam universalem reducatur: v.g. defectus fructuum in arbore, non in Solem, sed in arborem reducitur, licet copia & maturitas fructuum in Solem referatur: defectus claudicationis in curvitate tibiae aut obliquitate itineris reducitur, licet perfectio ambulationis in virtutem motivam referatur. Pari modo in moralibus, defectus aut inordinatio actus non attribuitur Deo, qui est causa indeficiens & universalis, sed libero arbitrio, quatenus in agendo recte rationis regulam non attendit, nec vult attendere.

Id alio exemplo declarat Dominicus Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 18. his verbis: Dum optimus scribitur artifex, sive incommodo calamo, sive in mala papyro scribit, ipse quidem est causa scripturae, malitia vero characteris refertur vel in calamum, vel in papyrum. Ita profus dum quis delinquit, Deus quidem cum homine est causa actionis, quatenus res quaedam est; quod autem a lege declinat, solum imputatur libero arbitrio.

Tertio, Minor principalis alia ratione suadetur: Deus per suam causalitatem id solum potest attingere, quod continetur intra obiectum formale suae omnipotentiae: Sed formale peccati intra obiectum divinis omnipotentiae non continetur: Ergo non potest a divina causalitate attingi. Minor probatur: Id solum continetur intra obiectum divine omnipotentiae, quod est ordinabile in Deum ut in ultimum finem; nam ratio primi principii & ultimi finis sibi mutuo correspondent, seu inter se convertuntur: Atqui formale peccati non est ordinabile in Deum ut in ultimum finem, sed potius est recessus & deviatio ab illo ut in fine ultimo: Ergo formale peccati non continetur intra obiectum divine omnipotentiae.

Ex his intelliges primo, juxta doctrinam D. Thomae, peccatum sub ratione entis & actus esse a Deo ut movente, & non solum ut simultanee concurrente. Nam Sanctus Doctor loco cit. de malo art. 2. quaerit, utrum actio peccati sit a Deo? Et respondet affirmative, si illa fit ratione entis & actus consideretur; probatur in argumento sed contra, ex Augustino 3. de Trinitate dicente quod voluntas Dei est causa omnium specierum & motuum: sed actus peccati est quidam motus liberi arbitrii: ergo est a Deo. Quo etiam discursu utitur hic art. 2. in argum. sed contra. Deinde in corp. articuli citati id demonstrat duplici ratione: una communi, desumpta ex eo quod Deus, cum sit ens per essentiam, debet esse causa omnium entis per participationem: alia speciali, quam sub his terminis proponit: Necessa est omnes motus causarum secundarum causari a primo movente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur a motu caeli: Deus autem est primum movens respectu omnium motuum & spirituum & corporalium, sicut corpus caeleste est principium omnium motuum inferiorum corporum: unde cum actus peccati sit quidam motus liberi arbitrii, necesse est dicere quod actus peccati, in quantum est actus, sit a Deo. Ex quibus patet, juxta D. Thomam, peccatum, in quantum est actus & ens, esse a Deo ut movente, & non solum ut simul concurrente. Quam doctrinam didicit ab Alberto Magno, suo Magistro, qui in 2. dist. 35. artic. 7. hac scribit: Cum actus malus sit simpliciter actus egrediens a potentia activa perfecta secundum naturam, non egreditur ab ea, nisi secundum quod movetur a causa prima, atque sequeretur duo esse prima principia. Quam sententiam ita certam esse existimat, ut oppositam tanquam haereticam a multis proscribi ibidem asserat: Haec (inquit) opinio (negans actus malos, in quantum actus & entia, esse a Deo movente) quae observatur plures antiquorum, sepe cessat ab aula, & a multis modernorum reputatur haeretica. Item Dominicus Soto, ubi supra expresse docet Deum prae movere ad actum peccati, ut est actus & ens, & addit hanc esse communem Theologorum sententiam: Verba ejus sunt: Haec equidem diffidentur Theologi, entitatis (ita vocant) quae est peccatum, Deum esse causam, eo efficiuntia genere, quo causa animantis & inanimata ab suis naturalibus actionibus permovet.

Intelliges secundo, veram rationem, cur Deus con-

rat ad peccatum, ut est actus & ens, absque eo quod ejus causalitas ad illius malitiam & deformitatem se extendat, non potest ex indifferentia divini concursus, ut Recentiores existimant, sed potius ex summa & infinita ejus perfectione, ratione cujus in nostris actionibus eas solum formalitates potest attingere, quod ad Deum ut ultimum finem sunt reducibiles, & ex duabus rationibus seu formalitatibus inter se identificatis, unam ab alia praescindere. Unde D. Thomas in 2. dist. 37. q. 2. art. 2. sibi hoc argumentum objicit: Rei non assignatur causa efficiens secundum quod est in intellectu, sed secundum quod est in re: Sed quidam actus sunt, in quibus non potest separari illud quod est de natura actus a deformitate, nisi secundum intellectum, quia bene fieri non possunt: Ergo non causantur a Deo, nisi secundum quod sunt sub illa deformitate. Cui argumento sic respondet: Ad quantum dicendum, quod sic actio quae peccati deformitatem habet, dicitur bona, in quantum est actio, bonitate naturae, non propter hoc quod aliquando invenitur separata a deformitate, sed quia bonitas illa naturae deformitati subsistat: ita etiam Deus dicitur causa illius actionis, & non in quantum est deformitas, hoc modo quod actionem non facit a deformitate separatum, sed quia in actione deformitatis conjuncta, hoc quod est actionis facit, & quod deformitatis non facit. Et si enim in aliquo effectu plura inseparabiliter conjuncta sunt, non oportet ut quod est causa ejus quantum ad unum, sit etiam causa ejus quantum ad alterum: sicut natura est causa oculi, quantum ad substantiam ejus, & non quantum ad defectum caritatis, quae ex naturae defectu accidit. Ubi S. Doctor, ut salvet Deum non esse causam peccati, quamvis concurrat ad actus intrinsece malos ut sint blasphemii, actus odii Dei, & similes, non recurrit ad indifferentiam divini concursus, sed potius ad summam ejus actualitatem, & perfectionem, ratione cujus ita potest attingere & causare entitatem & actualitatem actus intrinsece mali, ut ab ejus malitia & deformitate praescindat: sicut intellectus, ratione suae perfectionis & immaterialitatis, formalitates inter se realiter identificatas praescindit, & ita attingit verum, quod non se extendat ad bonum, quamvis identificatum cum vero, vel sicut inflexus anime movetis & applicatus tibiam claudam ad motum progressivum, ita causat vitalitatem ipsius, ut ab ejus obliquitate & defectu praescindat. Unde inter motum physicum & morale hoc notabile reperitur discrimen, quod physica est praeciva: & in actu ad quem movet, attingit solum entitatem, actualitatem, vitalitatem, aliaque formalitates ad ordinem physicum & lineam entis pertinentem, abstractaque a deformitate & malitia morali, quae per accidens ex delectabilitate creaturae rationalis ei adiungitur: moralis vero non est praeciva, sed terminatur ad actum ut veltimum omnibus circumstantiis, & secundum omnes conditiones & modos quos recipit ab operante: & ideo si actus ad quem movet sit malus, & regulis morum difformis, secundario saltem & indirecte, ad ejus malitiam & deformitatem se extendit. Ex quo sequitur, Calvinum, utraque genus motionis in Deo admittentem respectum malorum actuum, facere Deum auctorem & causam peccati, & divinae sanctitatis puritatem violare: fecus vero Thomam, & alios physicae praedeterminationis assertores, qui solum primum genus motionis respectu illorum actuum in Deo agnoscunt, & docent concursum primum seu physicam promotionem, praecivam esse, & ita attingere ea quae ad ordinem physicum & lineam entis pertinent, ut ad ea quae ad genus moris spectant, & malitiam moralem expriment, nullatenus se extendat, ut in Tractatu de voluntate Dei fuisse expendimus.

38 Dico secundo, Deum non posse dici causam peccati, etiam indirecte & per accidens, sicut qui auferit columnam sustentantem lapidem, dicitur indirecte & per accidens causa casus lapidis; vel sicut qui removet salem preservantem carnes a corruptione, dicitur indirecte & per accidens causa corruptionis illarum. Ita S. Thomas hic art. ubi sic dicitur: Similiter etiam neque indirecte (Deus est causa peccati) contingit enim quod Deus aliquibus non praestet auxilium ad evitandum peccata, quod si praestaret, non peccarent, sed hoc totum facit secundum ordinem suae sapientiae & justitiae, cum ipse sit sapientia & justitia, unde non imputatur ei quod alius peccet, sicut causa peccati: sicut gubernator non dicitur causa submersiois navis, ex hoc quod gubernatorem non dicitur subtrahit gubernationem, potens & debens gubernare. Quibus verbis clarissime conclusionem nostram docuit & probavit. Ut enim id quod sequitur ad defectum actionis, alteri imputetur, & hic illius causa indirecte & per accidens dicitur, tria requiruntur, scilicet quod possit, & debeat agere, & non agat, ut tradit idem S. Doctor supra quae 6. art. 3. his verbis: Non semper id, quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens, ex eo quod non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere: si enim gubernator non potest navem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, quae per

absentiam gubernatoris contingeret. De quo plura diximus in Tract. de actibus humanis disput. 1. art. 3. ubi multis offendimus, quod ut omnino & effectus ex illa sequatur, voluntaria sint, requiritur debitum seu obligatio ponendi actum qui omittitur: Atqui Deus nemini tenetur dare auxilia efficaciter a peccato praeservantia, sed ad manifestandum suam justitiam, aut liberi arbitrii delectabilitatem, vel ob alios fines occultos suae providentiae, justissime potest ea denegare, praesertim cum illa sint mere gratuita & supernaturalia, subindeque omni creaturae indebita: Ergo quamvis ea frequenter denegat, & ad illorum denegationem, seu subtractionem, infallibiliter sequitur peccatum, sicut ex suspensione divini concursus conservantis, infallibiliter sequitur annihilatio creaturae: Necessaria enim (inquit Innocentius I. Epist. ad Concil. Carthag.) ut quo auxiliante vivimus, eo iterum non adjuvante vivimus: non potest tamen dici causa peccati, etiam indirecte & per accidens.

Queres, an Deus possit dici causa non solum permixta, sed etiam positiva, executionis, & indurationis peccatorum? Respondeo cum D. Thoma hic art. 3. quod si execratio & induratio sumunt secundum quod importent motum animi inherens malo, & avertit a divino lumine, Deus non est causa illorum, sicut non est causa peccati: si vero sumuntur ut dicunt subtractionem gratiae, ex qua sequitur ut mens non illuminetur, & cor non emolliatur, Deus potest dici causa non solum permixta, sed etiam positiva earum: quia in hoc posteriori sensu, non sunt culpa, sed poena: poena autem est a Deo non solum permixta, sed etiam positiva; cum positive ab illo taxetur, & decernatur in positionem & reparationem praecedentis culpe, in quo causalitas quaedam saltem moralis importatur, ut patet hoc exemplo: Si Petrus casu extra propriam patriam reperiretur, & ad illam redire non posset sine auxilio non debito alicujus Principis; is autem in poenam alienigenis criminis ab illo commissi, tale auxilium denegaret, volens & decernens ut exul permaneret, exilique illo puniretur, jure talis Princeps diceretur punire Petrum tali exilio, & esse auctor & causa illius poenae, non propter aliquem influxum physicum in illam, sed quia eam definitivum & decrevit, atque ex ejus inventione auxilium ad redeundum in patriam denegavit. Cum ergo pariter Deus ex intentione puniendi peccatorem decernat ei auxilium denegatum, ex quorum denegatione sequitur ut mens ejus non illuminetur, & cor non emolliatur, censetur esse causa saltem moralis executionis & indurationis illius, non ut habeat rationem culpa, sed solum poenae.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

Contra primam assertionem objiciunt Haeretici quaedam Scripturae loca, in quibus convulsis peccata Deo ut causa tribui videntur: Psalm. 104. Convertis cor eorum, ut odirent populum ejus. Genes. 45. Non vestro consilio, sed Dei voluntate, huc missus sum. Actorum 2. Desiderio consilio & praesentia Dei tradidimus. Item 2. Regum 16. dicitur Deum precepisse Semei ut malediceret David maledictione pessima. Denique Deus in Scriptura dicitur indurare, in errorem mittere, & obsecrare: Exodi 7. Indurabo cor Pharaonis. Isaia 63. Quare errare nos fecisti Domine de via tua? 1. Regum 22. Dedit Deus spiritum suum in ore Propherarum. Addunt plura Augustini testimonia, praecipue locum illum libri 5. contra Julianum, ubi dicit quod Deus operatur in cordibus hominum, inclinando voluntates eorum ad quaecumque voluerit, sive in bonum, sive in malum.

Respondeo primo his testimoniis solum denotari, Deum causare peccata, quantum ad materiale, seu quantum ad entitatem & actualitatem, quam de materiali importat: quod non sufficit ut Deus dicatur auctore causa peccati, sed solum cum hac additione & reduplicatione, quatenus est actus & ens, ut docet D. Thomas in 2. dist. 37. q. 2. artic. 2.

Respondeo secundo cum eodem S. Doctore hic artic. 1. 43 ad 1. morem Scripturae hunc esse, ut dicat Deum facere, & imperare, quod dumtaxat permittit & finit, ut patet ex illo Job 4. Dominus dedit, Dominus abstulit, id est permittit auerit. Et Marci 12. dicitur: Moyses mandavit vobis libellum repudiis: cum tamen Matth. 5. scribatur: Moyses permisit vobis libellum repudiis.

Respondeo tertio, Deum interdum dici velle & decernere peccata, non quia velit eorum malitiam & deformitatem, sed quia ea in bonum finem refert & ordinat: nam ut ait Basilus homil. quod Deus non sit auctor peccatorum, quemadmodum medicus utitur veneno viperæ, quod ipse non fecit, ita Deus utitur malitia hominis, crujus tamen ipse non est auctor: sic usus est peccato fratrum Joseph, in bonum ipsius, & in bonum fratrum; mala voluntate Judaeorum, ad bonum redemptionis hominum; & quod mirabilis est, peccato Adami, ad Incarnationis mysterium pertegen.

peragendum. Unde Augustinus in Psalm. 54. Ne peccatis gratias esse malos in hoc mundo, & nihil nisi agere de illis Deum: omnis malus autem ille vivit, ut corrigatur, aut vivat, ut per illum bonus exerceatur.

44 Objicit deinde Suarez hic disput. 6. sect. unica, n. 20. contra id quod diximus in primo corollario, nempe peccatum sub ratione entis & actus esse a Deo ut movetur, & non solum ut simultaneum concurrente. Si Deus movet & applicet voluntatem ad actum, qui est peccatum, reversa est auctor peccati; quia licet directe solum applicet ad materiale, tamen ex vi illius motionis, ut hic & pmo fit a Deo, necesse est voluntatem exercendo illum, actum peccare.

45 Deinde hac sententia videtur dare Lutherani & Calvinisti quidquid volunt: nam ipsi non dicunt Deum efficaciter movere hominem ad formale peccati, sed dumtaxat ad materiale, ad quod infallibiliter sequitur formale.

46 Praeterea, si per impossibile Deus posset esse causa peccati, nullo alio modo, aut magis efficaci & convenienti, id facere posset quam physice movendo & applicando voluntatem ad actum, a quo malitia inseparabilis est.

47 Tandem, si Deus moraliter & ex parte objecti moveret voluntatem ad actum peccati, verissime diceretur auctor peccati: ut patet in Demone, & in homine, qui non alio modo sunt causae peccati alicuius: Ergo multo magis erit causa, si physice & ex parte potentie voluntatem ad illum actum applicet; motio enim physica, major & potentior est quam moralis.

48 Sed haec parum urgent, & facile dilui possunt. Ad primum enim negatur sequela. Ad jus probationem dicendum est, quod sicut quando animam mediante potentia grativa movet tibiam claudam, eamque applicat ad motum progressivum, necesse quidem est tibiam claudicare, sed hic defectus in curvitate tibiae, non vero in animam moventem refertur; & quando scriba movet & applicat manum pueri ad formandos & delineandos characteres, licet in scriptura reperitur aliqua deformitas, haec tamen non attribuitur magistro moventi & applicanti, sed discipulo deficienti, & ab ejus directione & applicatione se subtrahenti; nec talis defectus provenit ex vi motionis & applicationis magistri, sed ex concursu & cooperatione discipuli: ita pariter licet Deus moveat voluntatem ad actum qui est peccatum, eamque applicet ad materiale illius; id est ad producendam entitatem, actualitatem, vitalitatem, aliaque rationes ad ordinem physicum & lineam entis spectantes, & in Deum ut ultimum finem reducibiles; ex vi tamen hujus motionis & applicationis non provenit in actu peccaminosa malitia & deformitas, sed solum entitas, actualitas, & vitalitas; talisque defectus in solum voluntatem deficientem, & a rectitudine divinae motionis se subtrahentem, debet referri: quia, ut supra dicebamus, divina motio praeciva est, & ita producit in actu voluntatis creatae rationes in Deum ut ultimum finem reducibiles, quod praescindat ab aliis quae importat deformitatem & defectum, & dicitur avertionem a Deo ut ultimo fine; objectum enim divinae potentiae est id dumtaxat quod in Deum ut ultimum finem est ordinabile, cum ratio principii & ultimi finis sibi mutuo correspondent, & inter se coarctantur.

49 Ad secundum nego Antecedens: Lutherani enim & Calvinisti in primis docent, Deum non solum physice, sed etiam moraliter movere voluntatem & actus malos & peccaminosos, ut videtur et in Calvino 1. Instit. cap. 18. & lib. 2. cap. 4. Zuingleo serm. de poenitent. & Theodoro Beza apophoriso 38. affirmantibus Deum non tantum permittere peccata, sed etiam ea capere & mandare, ac utendo ministerio demonum, instigare homines ad peccandum: proceptum autem, & instigatio, seu suasio ad motionem peccatam pertinent. Deinde Lutherani & Calvinisti talem admittunt motionem, quae non relinquit in voluntate indifferentiam activam, seu potentiam ad oppositionem, sed solum spontaneitatem, seu immunitatem a coactione: ex quo evidenter sequitur, quod si in actibus voluntatis, ita mota & applicata a Deo, reperitur peccatum, illud in Deum moventem, non vero in voluntatem motam referendum fit; quia voluntas creata non potest in suos actus bonitatem vel malitiam moralem inducere, nisi libere, & cum indifferentia activa, seu potentia ad oppositionem operetur: ubi enim (inquit S. Doctor in 2. dist. 24. quae 3. artic. 2.) incipit genus moris, ubi primo dominium voluntatis invenitur. Haec autem quam aliena sint a principii & doctrina Thomistarum, quis non videat? Thomista enim docent Deum non movere moraliter, sed physice tantum ad materiale peccati, & affirmant talem motionem relinquere in voluntate indifferentiam activam, seu potentiam ad oppositionem: unde toto caelo a Lutherani & Calvinisti differunt, ut in Apologia Thomistarum, & Tractatu de voluntate Dei inserta, art. 7. fuisse ostendimus.

50 Ad tertium nego etiam Antecedens: cum enim motio physica, ut saepe diximus, sit praeciva, & ad ea solum quae ad ordinem physicum pertinent se extendat, non potest

causare peccatum, quod est quidam defectus ad genus moris spectans, nisi sit conjuncta cum motione morali. Quare si per impossibile Deus posset esse causa peccati, non posset alio modo per alios illud causare, quam moraliter & physice simul movendo voluntatem creatam ad actum peccati.

Ad ultimum, concessio Antecedente, nego Consequentiam. 51 Ad ejus probationem dicendum est, quod licet motio physica sit major morali intensive, id est potentior & efficacior, est tamen minor extensive, quia, ut diximus, consistit intra ordinem physicum, nec se extendit ad ordinem moralem, sicut motio moralis. Unde haec argumenta contra Suarez, & alios scientiae mediae assertores, facile retorqueri possunt: cum enim illi doceant, Deum saepe ponere homines in illis circumstantiis & occasionebus, in quibus per scientiam mediam praevideat eos infallibiliter peccaturos, manifestum est, juxta illorum principia, Deum moraliter movere & praedeterminare homines ad peccandum, ut Lutherani & Calvinisti asserunt, subindeque esse causam peccati, quod ut ostendimus, in solum motionem moralem potest reduci. Nam sicut occasiones peccandi moraliter movent & incitant ad peccandum, juxta illud commune Gallorum estitum, l'occasion fait le larron: ita & qui ponit hominem in illis, moraliter ad peccatum movere censetur, ut alibi fuisse exposuimus.

De causa peccati ex parte Daemonis, de qua agit S. 52 Thom. q. 80. nulla est celebris difficultas: certum est enim diabolum indirecte solum & per accidens esse causam peccati primo per modum proponens objectum malum; secundo per modum suadentis & allicientis, quando una cum objecti propositione excitat & movet appetitum sensitivum per passionem, aut phantasiam, quibus objectum reddit valde conveniens & optabile, & consequenter rationibus quibusdam apparentibus, de promptis ex phantasia, intellectum decipit: intellectus vero sic deceptus, voluntatem ad peccandum trahit, ut explicat S. Doctor artic. 1. & c. illius quaestiois; Nunquam tamen potest Daemon necessitatem peccandi voluntati inferre, quia eam non movet nisi per modum proponens objectum (non enim potest fundum animae seu voluntatis immediate pervadere & penetrare, cum hoc sit solius Dei qui eam creavit) nullum autem bonum creatum & delectabile, quamvis cum rationibus validissimis voluntati proponatur, potest esse necessitatem inferre, cum non possit eam perfecte implere, seu plene satiare, juxta illud D. Bernardi: Anima captem Dei; quidquid eo minus fuerit, non impletur; & illud: Anima rationalis ad imaginem Dei creata, ceteris rebus occupari potest, satiari non potest.

DISPUTATIO VII.

De peccato Originali.

Ad quaestiones 81. & duas sequentes.

Inter causas peccatorum extrinsecas, ultima est homo qui dupliciter potest ad alienum peccatum concurrere, nempe per modum proponens & suadentis (qui motus est ei communis cum Demone, & ideo de eo D. Thomas specialem voluit instituire quaestionem) & ut principium generationis, culpam simul cum natura traducens, qui motus est proprius solius hominis, non cuiuscumque, sed primi parentis, qui cum esset a Deo constitutus caput naturae humanae, totam illam in se peccando vitiauit, & sic vitiatam, per feminalem propagationem in posteris transfudit: & de ista causa fuisse dissentit S. Doctor a q. 81. usque ad 84. existentiam, essentiam & subjectum peccati originalis exponens. Ejus velligis inherentes, haec tria in hac disputatione elucidare conabimur. Addeus enim aliquid de poena debita originali peccato. Porro haec disputatione maxime ponderis est & momenti, cum ex cognitione peccati originalis dependeat praecipuorum fidei articulorum notitia. Unde egregie Augustinus libro de peccato originali contra Pelagium & Caestium cap. 24. In causa duorum hominum, quorum per unum veniuntur sumus sub peccato, per alterum redimimur a peccato; per unum precipitatus sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam, proprie fides Christiana consistit. Et lib. 5. contra Julianum cap. 2. asserit quod adeo est necessaria peccati originalis notitia, ut qui illud negat, ipsa fidei fundamenta nitatur subvertere.

ARTICULUS I.

An sit peccatum originale?

Cum questio an sit, juxta Aristotelem praeiudicium deest quaestioni quid sit, peccati originalis existentia adversus Pelagianos demonstranda est, priusquam ejus naturam & quidditatem explicemus.